

До спеціалізованої вченої ради К 64.051.30
у Харківському національному
університеті імені В. Н. Каразіна

61022 , м. Харків, майдан Свободи, 4

В І Д Г У К

**офіційного опонента – кандидата юридичних наук, доцента
Ключко Альони Миколаївни на дисертаційне дослідження Герасимова
Олексія Володимировича за темою: «Протидія злочинності у банківській
сфері», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук
за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право**

Актуальність теми дисертації обумовлюється необхідністю забезпечення протидії злочинам у банківській сфері, які в умовах ринкової економіки набули значного поширення. Як наочно продемонстрували події останніх років, процеси, що відбуваються в ній, впливають на всі без винятку сторони життєдіяльності соціуму.

Перевагою дисертаційної роботи Герасимова О.В. «Протидія злочинності у банківській сфері» є використання значного обсягу загальнотеоретичних наукових праць українських та зарубіжних вчених, розробок фахівців у галузі кримінального права та кримінології, інших галузей права України тощо. Застосування дисертантом сучасних методів наукового пізнання, значне методологічне підґрунтя виконаної роботи забезпечують належний ступінь обґрунтованості та достовірності отриманих результатів.

Виконана Герасимовим О.В. дисертація характеризується системним підходом до предмету дослідження. Структурно дисертація складається із вступу, нерозривно пов'язаних між собою трьох розділів, висновків і списку використаних джерел. Структура дисертації у повному обсязі відповідає цілям дослідження, даючи відповіді на поставлені завдання дослідження.

У вступі дисертації обґрунтована актуальність теми дослідження, визначені його об'єкт, предмет, мета і завдання, зв'язок з науковими

програмами, методологічні основи, аргументовані наукова новизна та практичне значення одержаних результатів (с. 21-28).

Методологічно вірно визначивши мету і завдання дослідження, здобувач у Розділі 1 **«Теоретичні засади протидії злочинності у банківській сфері»** першочергово з'ясовує поняття злочинів у банківській сфері та їх кримінологічної класифікації (с. 29-47), що дозволило в процесі співвідношення кримінологічних визначень існуючих понять, виробити авторське розуміння «злочинності у банківській сфері» і на підставі нього проводити подальше дослідження проблематики. Проаналізовані класифікації та вибіркові критерії поділу злочинів у банківській сфері на сукупності (с. 40-41) дозволили автору дійти висновків про домінування теоретичних моделей поділу цих злочинів на кримінологічні групи за критеріями сфери життєдіяльності, об'єкту злочинного посягання та особливостей суб'єкта злочину. На думку дисертанта доцільним для досягнення мети дослідження було обрати критерії класифікації за сферою економічної життєдіяльності та за особливостями суб'єкта злочину (с. 47).

Заслуговує на увагу проведене автором дослідження банківської злочинності як інституційного явища, з'ясування «етапності» інституалізації у досліджуваній сфері (с.60-65) та висновок про зміст інституалізації банківської злочинності (с.69). Здобувач на підставі проведеного аналізу підкреслює, що інституалізація банківської злочинності – це закріплення тіньової та кримінальної економічної поведінки у певні організаційно стійкі форми, що визнаються усіма учасниками даної діяльності і передаються наступним поколінням суб'єктів, що зайняті у цій сфері. Автор влучно зазначає, що наразі Україні склалась непроста ситуація, коли скориставшись слабкістю держави в період зміни одних соціальних практик на інші, організована злочинність шляхом зрощення з владою створила нові соціальні інститути. Ця проблематика має витоки з радянського періоду і автором були проаналізовані відповідні передумови інституалізації досліджуваного явища.

У Розділі 2 дослідження, який має назву: «Кримінологічна характеристика злочинів у банківській сфері» після проведення ретельного аналізу змісту визначення кримінологічної характеристики, запропонованих провідними вченими, автор говорить про відсутність єдиного визначення цього терміну та дискусійність питання щодо кола елементів, які складають його зміст (с. 77). Однак з урахуванням мети дисертаційного дослідження автор визначає елементами кримінологічної характеристики злочинів у банківській сфері кількісні та якісні показники цієї групи, характеристику типових способів вчинення злочинних посягань, їх мотивацію та інформацію про типові особливості суб'єктів цих злочинів. Вважаємо, цих показників цілком достатньо для того, щоб надати повноцінну кримінологічну характеристику злочинам, що вчинюються у банківській сфері. Дисертант наголошує, що кримінологічна характеристика злочинів у банківській сфері є окремим дослідженням, що проводиться з метою розробки та реалізації заходів протидії такій злочинності (с.78).

Необхідно підтримати дисертанта стосовно його позиції відносно відсутності уніфікованого обліку злочинів в банківській сфері та їх систематизації, що ускладнює процес кримінологічного дослідження (с. 90). У зв'язку з цим вивчення та аналіз вибіркового статистичних даних з науково літературних джерел вважаємо цілком прийнятним.

Розділ 3 дослідження «Детермінація злочинності у банківській сфері та політика протидії злочинності у банківській сфері» охоплює питання причинного комплексу, визначення стратегії формування моделі інституційної політики протидії злочинності у банківській сфері, правові засади та суб'єктів протидії злочинності у банківській сфері, а також напрямки міжнародного співробітництва у досліджуваній сфері.

Окремо слід відзначити творче використання автором відповідних теоретичних постулатів, що стосуються ключових питань дисертації, здатність їх доктринальної інтерпретації та творчого опрацювання з урахуванням предмета дослідження. Це дозволило довести, що інституційна модель

протидії злочинності в банківській сфері повинна мати вигляд багаторівневої системи, що забезпечує реалізацію стратегічних завдань державної кримінальної політики, яка орієнтується на досягнення певного результату, основною складовою якого повинно стати як виявлення дисфункцій в досліджуваній системі, так і формування у суспільстві нетерпимості до протиправних діянь. Висновки автора ґрунтуються на аналізі вітчизняних і зарубіжних джерел з кримінології, кримінального права та суміжних правових наук.

Одержані здобувачем результати, без сумніву, становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес. За результатом дослідження сформульовано ряд пропозицій щодо внесення змін і доповнень до чинного законодавства. Тому можна констатувати, що їх використання дозволить підвищити ефективність та результативність протидії злочинності у банківській сфері країни. Вивчення дисертації та її автореферату дає підстави для висновку про ідентичність їх змісту та основних положень.

Дисертація викладена літературною мовою, відрізняється науковим стилем, який органічно поєднує всі складові наукової праці.

Позитивно оцінюючи зміст дисертаційного дослідження, не можна не звернути увагу й на деякі його недоліки.

1. Певна термінологічна невизначеність все ж таки присутня у роботі. Зокрема, на стор. 69 дослідження автор говорить: «Таким чином, виходячи з того факту, що сфера банківської діяльності є складовою частиною економіки України, можна констатувати...». В цьому сенсі не зовсім зрозуміло, про що саме йде мова: про сферу банківської діяльності чи все ж про банківську сферу? Оскільки автор зазначає, що «злочинність у сфері банківської діяльності є частиною злочинності у банківській сфері, яка включає до свого складу крім злочинності у сфері банківській діяльності і злочинність у сфері іншої діяльності, наприклад, злочини, що посягають на майно банків або їх клієнтів» (с 39). Теж саме можна помітити на стор. 64, де автор говорить про «наступний етап інституалізації кримінальної економіки та

банківської діяльності».

2. Автор, безсумнівно, на високому рівні використовує методології інституціоналізму під час вивчення злочинності у банківській сфері, що дозволяє йому, як він стверджує, виявити особливості діалектичного розвитку цього виду злочинів як у взаємозв'язку з іншими інституціями. При цьому автор не приймає до уваги, що в цілому сучасники у своїх наукових працях визначають також нові методологічні аспекти вітчизняної кримінально-правової науки, дотримуються думки, що наразі концептуальні підходи методологічної науки повинні відповідати сучасним запитам кримінальної практики. В цьому сенсі про модернізацію доктрини сучасної кримінології у парадигмі соціального натуралізму говорив українського вчений О.М. Костенко, на наукові здобутки якого у вступі роботи спирається автор, проте їх не використовує (с.22).

3. Під час розгляду окремих питань дослідження, автор занадто заглиблюється в історичні витоки проблематики та радянську економіку в період останніх років існування СРСР, однак не приділяє достатньої уваги питанню, яке заявлене у назві заявленій у підрозділі. Зокрема, про це йдеться у підрозділі у 1.3 дослідження (стор. 62-66). Наприкінці цього підрозділу автор все ж робить висновки про трансформацію легальної банківської діяльності в кримінальну, однак не конкретизує як саме ця трансформація відбувалася на національному рівні в період незалежності України. Також автор не посилається на використання історичного методу пізнання в підрозділі 1.3 у вступі роботи.

4. Під час вивчення кількісно-якісних показників вчинення злочинів у банківській сфері автор не прийняв до уваги відомості про розслідування протиправних діянь цивільного та кримінального характеру в неплатоспроможних банках річних звітів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (у відкритому доступі), що, напевно надало би більш достовірні дані про кількість вчинюваних злочинів у банківській сфері.

5. Дослідження видів типології для потреб вивчення особи злочинця у

банківській сфері, дозволили дисертанту виділити наступні класифікаційні групи: 1) посадові особи банків; 2) власники банків; 3) працюючі по найму матеріально-відповідальні особи, технічні працівники банків; 4) особи, причетні до банківської діяльності (с. 122-123). Вважаємо, під час виділення таких класифікаційних груп більш прийнятним було би співставити особу злочинця з дефініціями, вживаними в чинному КК України: зокрема: пов'язана з банком особа (218⁻¹); керівник або інша службова особа банку (ст. 220⁻¹), кредитор (ст. 222).

В цілому, наведені зауваження не знижують високого рівня дисертаційного дослідження і носять дискусійний характер. Положення та висновки, сформульовані в дисертації, мають теоретичну і практичну цінність, вони можуть бути використані у процесі правотворчої, в навчальному процесі при викладанні курсу «Кримінологія», підготовці навчально-практичних посібників, методичних посібників тощо. Висловлені критичні зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження і не торкається основних, концептуальних положень наукової праці. Оцінюючи в цілому основні положення, викладені в дисертації та її авторефераті, можна стверджувати, що автор здійснив актуальне дослідження, на основі якого напрацював низку самостійних теоретичних висновків і практичних рекомендацій, які мають значення для кримінологічної науки.

Дисертантом опрацьовано значну за обсягом базу законодавчих і нормативно-правових актів, достатній обсяг спеціальної літератури за темою дисертації (всього 282 джерела), що також свідчить про обізнаність дисертанта у питаннях, які ним досліджувалися.

Зважаючи на викладене, можна зробити висновок, що дисертація «Протидія злочинності у банківській сфері» є завершеною науково-дослідною роботою, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати в галузі кримінологічних знань, що у сукупності вирішують конкретне завдання, що має істотне значення для цієї науки. Дисертація повністю відповідає Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету

Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор – Герасимов Олексій Володимирович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.08 кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент:

завідувач кафедри міжнародних відносин
Сумського національного аграрного університету
кандидат юридичних наук, доцент

А.М. Клочко

